

CultureTalk Tibetan Language and Culture Video Transcripts:
<http://langmedia.fivecolleges.edu>
Education System in Tibet- Part 1

Amdo Dialect
Tibetan transcript:

ཀུ། བསོད་ནམས་ལགས། ད་བོད་ནང་གི་སློབ་གསོ་ཡི་སྐོར་ཅིག་ཤོད་དང་།

ལ། ད་ངས་ཨ་མ་དེའི་སྐད་ཀྱིས་བཤད་ནས་གོ་དེ་གི་ད་བོད་ཀྱི་སློབ་གསོ་ཡིན་ན་དེ་ཤིན་ཏུ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དེ་ཚོ་ཡིན་ན་རིག་གཞུང་ཚེ་བ་ལྟ་བུ་དང་ཚུང་བ་ལྟ་བུ་ཟེར་ནས་ཤིན་ཏུ་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཟེར་རྒྱུ་ཤིན་ཏུ་སྤང་བ་ལོ་དང་རྒྱ་མཚོ་ལས་སྤང་བ་ལ་དེ་མོ་ཡོད་ནི་རེད། རིག་གཞུང་འདི་ཤིན་ཏུ་སྤང་བ་ལོ་ཡོད་པས་རྒྱུན། དེ་གི་རིག་གཞུང་ཚེ་བ་ལྟ་བུ་དང་ཚུང་བ་ལྟ་བུ་དེ་མ་ཚད་གི་དང་སང་རྒྱ་ཡིག་སྐུང་གོ་ནོ། བོད་ཀྱི་ས་མ་མང་ཆེ་བ་ན་ཡོད་ནོ་གི་ད་བོད་པ་ཚང་མ་ཡིས་ད་རྒྱ་ཡིག་སྐུང་གོ་ནི་རེད། དེ་གི་ད་དང་སང་ཡང་ད་ཡང་ཅིག་སྤོང་དེ་ཅི་ཞིག་རེད་གོ་དེ་ད་དུས་རབས་གསར་པ་འདིའི་ནང་ན་ཡང་དེ་ཅི་ཞིག་རེད་ཟེར་ན་དེ་གི་འཕྲོ་ཚོས་དབྱེད་ཡིག་ཤིན་ཏུ་སྐུང་གོ་ག་མི་ཚང་མས་དབྱེད་ཡིག་དེ་དཔ་ལྷན་ཆེ་ལ་སོང་བས་དེ་གི་ད་ཚང་མ་ཡིས་དབྱེད་ཡིག་སྐུང་གོ་ནི་རེད། དེ་གི་སྐུན་མ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ན་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་རྒྱུ་བ་ཡི་སྐབས་སུ་དེ་ཅི་རེད་ཟེར་ན་དེ་ལྟར་སློབ་གྲྭ་ཟེར་ནས་འགོ་ས་ཡིན་ན་རིག་གཞུང་ཟེར་རྒྱུ་གང་ནས་ཡོང་གོ་ནས་ན་ཟེར་ན་དེ་མང་ཆེ་བ་ད་དགོན་པ་ནང་གི་ཡོང་གོ་ནི་རེད། མི་ཚང་མ་ཨ་ཁུ་ཚང་མ་དེ་ཅི་རེད་གོ་དེ་ལྟ་ལྟ་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ན་དགོན་པ་ནང་ལ་སྐྱེལ་དང་དེ་གི་གྲྭ་བ་བྱོས། ད་གྲྭ་བ་བྱོས་ཚར་ན་དེ་གི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ར་དེ་ཚང་མ་ཤེས་གི་མོད། དེ་ད་ཚང་མ་དགོན་པ་ནང་ལ་སོང་ནས་ཤེས་ནི་རེད། དེ་གི་དེ་ལྟ་མོ་འདྲ་ཡིན་ན་དེ་ལྟ་མོ་ཟེར་ན་དེ་ལྟ་མོ་ཡིན་ན་དེ་གི་ཨ་མ་མོ་ཨ་མོ་བྱོས་དང་ན་དེ་མོ་མོ་བྱོས་དང་ན་དེ་གི་མོ་མོ་གྲྭ་ཚང་ནང་ལ་འགོ་ག་མོ་མོ་གྲྭ་ཚང་ནང་ལ་སོང་ན་དེ་བཀའ་འཇགས་དང་བཟུན་འཇགས་དེ་ཚང་མ་འདོན་རྒྱ་དང་འདོན་པ་འདོན་རྒྱ་དེ་གི་ཡིག་ངོ་འཛིན་རྒྱ་ཚང་མ་དེ་དགོན་པ་ནང་ནས་ཤེས་དགོས་ནི་རེད། དེ་དུས་ཨ་མོ་མོ་

ད་ཁྱིམ་ཚང་ཡང་ཅུང་ཅམ་དེ་ལྟར་དགོན་པ་ནང་ལ་མ་སོང་ལྟ་ལྟ་ཚོ་དགོན་པ་ནང་ལ་མ་སྐྱེལ་དེ་གི་ལྟ་མོ་ཚོ་དེ་ཨ་མོ་དགོན་པ་ནང་ལ་མ་སྐྱེལ་ན་དེ་ཁྱིམ་ནས་འདུག་ནི་རེད་ལ། ཁྱིམ་ནས་བཟུང་དུས་ཡང་དེ་ཁྱིམ་ཚང་ཕྱག་པོ་ཡིན་ན་དེ་བྱེད་ག་དེ་གི་ཅི་རེད་གོ་དེ་གྲྭ་བ་དེ་དེ་དགོན་པ་ནང་ལ་སོང་ནས་ཨ་ཁུ་འདྲ་གྲྭ་བ་འདྲ་དེ་མོ་བོས་ཁྱིམ་ལ་རང་གི་ཁྱིམ་ལ་བོས་ཡོང་དེ་གི་ད་རང་གི་བྱིས་པ་ལ་ཁྱིམ་ཚང་རང་གི་ཁྱིམ་ཚང་ཕྱག་པོ་ཡིན་ན་དེ་བྱོས་དེ་གི་ཨ་ཁུ་དང་དེ་ཅན་པོ་ཁྱིམ་ལ་བོས་ཁྱིམ་ལ་བོས་དེ་གི་བྱིས་པ་ཚོ་ཡིག་ངོ་འཛིན་བྱེད་ལ་སློབ་བྱིད་བྱེད་དུ་བཅུག། དེ་དེ་གི་དེའི་ཨ་ཁུ་ལ་སློབ་མ་འདྲ་ཡིན་ན་སྐོར་མོ་ཟེར་ནས་སྤོང་རྒྱ་ཡོད་ནི་མ་རེད། སྐོར་མོ་སྤོང་རྒྱ་མེད་དུས་མར་འདྲ་དེ་གི་རྒྱུ་བ་འདྲ་དེ་མོ་དེ་གི་རྒྱུ་བ་འདྲ་སྤོང་ག་དེའི་ཨ་ཁུ་ལ། དེ་གི་ལྟོད་ཀྱི་བྱིས་པ་ཚོ་ལ་ཡི་གེ་བྱིད་དེ་གི་ལྟོད་ཀྱིས་དེ་ཚབ་ལ་ཕར་ལ་མར་རྒྱུ་བ་རྒྱུ་བ་དེ་ཅི་ཞིག་སྤོང་རྒྱ་ཡོད་ན། ཤ། དེ་བྱོས་ནས་ཅི་ཞིག་སྤོང་རྒྱ་ཡོད་ན་དེ་སྤོང་ནི་རེད། དེ་ཁྱིམ་ཚང་ཕྱག་པོ་ཡིན་ན་དེ་ཁྱིམ་ཚང་ཅུང་ཅམ་དེ་ཆ་རྒྱན་ཅུང་ཅམ་ཞན་ན་ཡིན་ན་དེ་རང་གི་དེ་མང་ཆེ་བ་དེ་སློབ་སྤོང་བྱེད་རྒྱུ་རིག་ནི་མ་རེད། དེ་གི་སྐུན་མ་འདྲ་ཡིན་ན་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཟེར་ནས་སྐུན་མ་སྐུན་མ་འདྲ་ཡིན་ན་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཟེར་ནས་ཅིག་ཡོད་ནི་མ་རེད་ཟེར་མང་ཆེ་བ་དེ་ཚོའི་ཕ་ཡུལ་འདྲ་ཡིན་ན་དེ་ཚོའི་ཕ་ཡུལ་ན་དེ་མོ་སློབ་གྲྭ་ཟེར་ནས་དེ་དང་སང་གི་དེ་དེ་བ་སང་གི་དེ་དེ་རབས་ཀྱི་དེ་ཅན་པོ་ཡི་དེ་དང་རབས་གི་སློབ་གྲྭ་ཅན་པོ་སྐུན་མ་ཡོད་ནི་མ་རེད། དེ་མེད་པས་དེ་མི་མང་ཆེ་བ་དེ་རང་རང་གི་དེ་རང་གི་ཁྱིམ་ན་རང་གི་ཁྱིམ་ན་ཨ་ཁུ་འདྲ་ཨ་ཁུ་འདྲ་དེ་དེ་མོ་ཤེས་ཡོན་ཅན་བོད་ཡིག་ཤེས་ནི་དེ་དེ་མོ་ཤེས་ནི་ཡོད་

ན་མང་ཆེ་བ་ཡིས་ད་ཨ་ཁུ་ཨ་ནི་ཚོའི་རྩལ་ནས་སྤྱང་ན་ཚོག་ནི་རེད། དེ་གི་བྱ་བ་ཚོ་ལྷུང་ཚམ་ད་སྤྱན་མ་ཡི་སྤྱན་མའི་དེ་
བཤད་ན་བྱ་བ་ཚོས་ཡི་གེ་ཤེས་ནོ་ད་ལྷུང་ཚམ་མང་པོ་ཡོང་ནི་རེད། བྱ་བ་ཚོས་ཡི་གེ་ལྷུང་ཚམ་མང་པོ་ཤེས་ནི་རེད། བྱ་མོ་ཚོས་
ལྷུང་ཚམ་ད་བྱིས་གྱི་ནང་ལས་འདྲ་དེ་མོ་ལས་དགོས་པས་བྱ་མོ་ཡིག་ངོ་ཤེས་ནི་ཡི་གེ་ཤེས་ནི་ད་ལྷུང་ཚམ་ཆ་སྟོན་གྱི་
བཤད་ན་ལྷུང་ཚམ་ལྷུང་ནི་རེད།

English translation:

A: Sonam, can you please talk a little bit about the education system in Tibet?

B: I will speak in Amdo dialect. Tibetan education is... Traditional Tibetan science—there are five major sciences and five minor sciences—Tibetan science is extraordinarily profound, and it is deeper than the ocean. As the sciences are very profound... Apart from the five major sciences and five minor sciences, Chinese is also learnt nowadays, people are learning Chinese in most of the Tibetan areas. Plus these days... in the new century, English is also learnt, as English gets more and more popular. In the past, in traditional Tibetan societies, schooling, or most of the sciences, were learnt from the monasteries. All the people... the monks ... the boys were sent to the monasteries, they would have become monks. The monks were taught all the Tibetan science subjects at the monasteries. All of those can be learnt in the monasteries. The girls... girls can become nuns, and then they can go to the nunneries. *bka'* 'gyur¹ and *bstan* 'gyir² and other religious texts are taught and chanted in the nunneries, and all these help to eliminate illiteracy.

If a family is a little... if one did not go to the monastery, if the boys were not sent to the monasteries, or if the girls were not sent to the nunneries, and they would have stayed at homes instead. In this case, if one's family was rich, they do that... they invite the monks from the monasteries to their own houses, and ask them to teach their kids at homes. In the past, people had no money to pay for the teaching, so they gave things like butter, dried cheese, or *tsamba*³. So if the monks taught their kids, they gave butter, dried cheese, *tsamba*, or meat to the monk teacher in return. If the family was poor, those families which were not doing well economically, their kids do not get to study in any means. In the past, Tibetan schools were like... there were no such things called schools very long time ago. In the case of my home town, there were no modern schools like today's back in the days in my home place. Since there were no schools, people learnt at homes, if one had uncles or aunts who were literate, then one could learn from them. Boys were a little more... in the past... more boys were literate in the past, they knew more than girls did. Girls were... since girls were supposed to do house chores, there were not many literate girls; fewer girls were literate on average.

¹ collection of sutra teachings of Buddha

² collection of commentaries on works of Buddha

³ roasted barley flour

About CultureTalk: CultureTalk is produced by the Five College Center for the Study of World Languages and housed on the LangMedia Website. The project provides students of language and culture with samples of people talking about their lives in the languages they use every day. The participants in CultureTalk interviews and discussions are of many different ages and walks of life. They are free to express themselves as they wish. The ideas and opinions presented here are those of the participants. Inclusion in CultureTalk does not represent endorsement of these ideas or opinions by the Five College Center for the Study of World Languages, Five Colleges, Incorporated, or any of its member institutions: Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke College, Smith College and the University of Massachusetts at Amherst.

© 2013 Five College Center for the Study of World Languages and Five Colleges, Incorporated